

Ruud Vreeman:

Het thema arbeid is de rode draad in mijn leven

ARIE STOLK & FIETJE VAAS

Ruud Vreeman (1947) opgeleid als Arbeid- en Organisatie psycholoog, begon zijn loopbaan als scholingsmedewerker bij de Henri Polak Stichting, het scholingsinstituut van het NVV, werd vervolgens voorzitter van het NVV jongeren contact, toen hoofd kaderscholing bij de industriebond NVV en voorzitter van de Vervoersbond FNV. Daarna maakte hij een carrière switch door met Felix Rottenberg een duovoorzitterschap bij de PVDA aan te gaan. Dat leidde weer tot een lidmaatschap van de tweede kamer voor die partij. Maar het bestuurlijk werk trok hem toch meer en dat leidde tot burgemeesterschappen in respectievelijk Zaanstad, Tilburg en als laatste in Groningen waar hij waarnemend burgemeester was. Momenteel is Ruud lid van PVDA fractie in de Eerste Kamer en zelfstandig adviseur. Naast zijn professionele functies was Ruud ook actief hockeyspeler, hockeytrainer en bestuurder bij verschillende sportorganisaties waaronder NOC/NSF.

We willen het met je hebben over de ouder wordende mens in het algemeen, over je persoonlijke ervaring met het ouder worden en de kijk op je eigen toekomst.

Nou, dat is nogal wat. Toen ik studeerde onderkende de psychologie drie levensfasen. De kindfase van leren en opvoeden, de loopbaanfase en het pensioen of de uitrustfase. Die driedeling is nogal veranderd. Door de langere levensverwachting, stijging van het pensioeninkomen en verbetering van de gezondheidszorg ziet het beeld van de pensioenfase er nu heel anders uit. Toen ik in de Eerste Kamer kwam – waar overigens een kwart van de leden ouder is dan 65 jaar – heb ik in mijn maidenspeech het volgende betoogd; ‘Je kunt de mensen die met pensioen gaan in grofweg vier typen verdelen. 1. de doorwerker die niet gehinderd door de AOW-leeftijd, zijn of haar vak blijft uitoefenen en zolang het gaat niet van plan is daar mee te stoppen. 2. de familiemens die nu eindelijk de tijd krijgt om van alles met kinderen en kleinkinderen te gaan ondernemen. 3. De levensgenieter die de herwonnen vrijheid gebruikt om langgekoesterde wensen in vervulling te laten gaan, een wereldreis, een zeilboot, een huis in Spanje et cetera. 4. De zwarte-gat-kijker die niet kan wennen aan het feit dat zijn loopbaan is afgelopen en niet goed in staat is het leven nog richting te geven en een beetje in het verleden blijft steken. Het is natuurlijk geen absolute indeling en je ziet veel mengvormen, maar het is wel zoals ik tegen het begin van de pensioenfase aankijk.

Ik begeleid nu een promovendus die een dissertatie schrijft over de vraag: waarom overwegen zo veel mensen tussen de 55 en 65 om te stoppen met werken? Zoals blijkt uit het onderzoek gaat het om mensen die nog vitaal zijn en die hun werk ook nog best aardig vinden. Opmerkelijk is dat ruim 60 % blijkt te willen stoppen. De meeste daarvan het liefst zelfs al eerder; het gaat waarschijnlijk om het verkrijgen van vrijheid. Denk je maar eens in, je zit in een werkomgeving waar geen ontwikkeling meer mogelijk is. Dan ga je verlangen naar een huisje in het

Vrijheidsbeleving ontstaat naast gebondenheid. Dat is het leuke van vakantie, maar altijd vakantie bestaat niet

buitenland. Maar als je kijkt naar de mensen die daarvoor kiezen, dan zie je die toch weer terugkomen na een aantal jaren. Vrijheidsbeleving ontstaat naast gebondenheid. Dat is het leuke van vakantie, maar altijd vakantie bestaat niet.

Zoals je al merkt, ik ben zelf een doorwerker. Ik ben nu 68, lid van de Eerste Kamer, je leert er veel van en je zit weer in het hartje van de politiek. Je spreekt iedereen weer. Daarnaast heb ik nog een tiental andere bezigheden in besturen en in de advisering. Maar ik doe altijd wel de dingen die me na aan het hart liggen. Financiële instellingen bijvoorbeeld die liggen me niet, daar heb ik dan ook niets te zoeken behalve in het betaald voetbal. Ik doe ook niets aan werving het komt vanzelf op me af. Ik vind het leuk en wil dat ook nog wel een poosje blijven doen, maar ik heb zeker veel begrip voor mensen die daar andere keuzes in maken. En als het een beetje te veel wordt, denk ik ook wel eens, 'ik heb zin in een goed boek, of een reis naar Amerika'.

Je bent dus in Tilburg blijven wonen?

Ja, die stad bevalt me wel. Ik heb daar wel een lelijk einde aan mijn burgemeesterschap meegemaakt, maar ik heb er een uitgebreid netwerk. We wonen op een mooi plekje, vlak bij de bossen en de universiteit. Het nadeel is wel de decentrale ligging die me veel reistijd bezorgt. Maar dat heb ik er voor over.

Voor veel mensen komt er ruim voor hun

pensioenleeftijd al een einde aan hun

loopbaan. Wat vind je daarvan als voormalig vakbondsman en als politicus nu?

Ja, dat is een groot maatschappelijk probleem geworden. Daar zijn ook geen eenduidige antwoorden op te geven. De vraagkant van de arbeidsmarkt voor oudere werknemers is gestagneerd. De verhoging van de AOW-leeftijd werd beargu-

menteerd vanuit de noodzaak meer mensen in de tijd van vergrijzing te laten werken. Het omgekeerde gebeurt, de werkeloosheid onder de oudere werknemers stijgt nu juist. Maar de werkgevers zijn natuurlijk wel aan zet nu. Ze kunnen de arbeidsorganisatie anders inrichten door leeftijdsgericht personeelsbeleid, er kan geïnvesteerd worden in scholing en het mentorschap kan gestimuleerd worden. De opleidingsfondsen van de verschillende bran-

De verhoging van de AOW-leeftijd werd beargumenteerd vanuit de noodzaak meer mensen in de tijd van vergrijzing te laten werken. Het omgekeerde gebeurt: de werkeloosheid onder de oudere werknemers stijgt nu juist

ches zouden wat meer over de schutting moeten kijken, waardoor ouderen kansen krijgen in andere vakrichtingen. Als er op die manier aan gewerkt wordt, dan blijft duurzame inzetbaarheid van ouderen geen loze kreet.

Maar in hoeverre is er ook sprake van leeftijdsdiscriminatie? Ouderen worden op grond van hun CV, vrijwel nooit uitgenodigd voor een sollicitatie gesprek.

Dat is in individuele situaties heel moeilijk vast te stellen, als een sollicitant dat tenminste niet direct in een sollicitatiegesprek te horen krijgt. Maar als je naar de grote getallen kijkt en hoort dat een sollicitant van 60 jaar na 200 sollicitatiebrieven nog nooit voor een gesprek is uitgenodigd, dan kan je moeilijk volhouden dat er geen leeftijdsdiscriminatie wordt toegepast.

Toch zoeken politieke partijen zoals D66, CDA en VVD de oplossing vooral door druk op werkloze ouderen te leggen door verdere vereenvoudiging van het ontslagrecht, verkorting van de WW periode en een pleidooi voor demotie. Wat vind jij daar van?

Daar zitten twee elementen in die mij niet bevallen. Het treft mensen die werkloos geworden zijn en toch al een inkomensachteruitgang hebben ondergaan, nog verder in hun inkomensperspectief en – let wel – daar hoort ook een flinke deuk in hun latere pensioeninkomen bij. En daarbij, er is geen enkel bewijs geleverd dat het ouderen ook aan een baan helpt. Het pleidooi voor demotie roept bij mij toch het gevoel op dat oudere werknemers in het algemeen als te duur worden beschouwd. Maar als in specifieke gevallen bij oudere werknemers hun productiviteit niet meer in overeenstemming is met hun beloning dan heeft de werkgever instrumenten genoeg om zowel het loon als de functie aan te passen. Als de beloning van de oudere werknemer echter in overeenstemming is met zijn productiviteit dan is er helemaal geen reden om zijn inkomen te verlagen.

Maar laten we de situatie van de oudere werklozen nu eens goed onder ogen zien. Hun aantal groeit. Maatregelen om druk op werkloze ouderen uit te oefenen, financieel of door sollicitatieplicht hebben weinig effect. Ze

solliciteren maar worden niet gevraagd. Is het dan niet fair om tegen die mensen te zeggen; als je na afloop van de WW periode 55 jaar bent, dan geldt er geen sollicitatie plicht meer. Ga doen waar je zin in hebt.

Daar zou ik niet op tegen zijn, mits het dan om een tijdelijke maatregel gaat. Tijdelijk omdat de arbeidsmarkt kan veranderen. De behoefte aan oudere werknemers kan op een bepaald moment natuurlijk toch weer toenemen en dan moeten ouderen ook wel weer inzetbaar zijn. Maar in de huidige situatie die ik niet zo snel zie veranderen, lijkt het me prima om 55-plussers zonder enige kans op een baan en in de bijstand van de sollicitatieplicht te ontheffen. De bijstand is natuurlijk helemaal verbureaucratiseerd en op fraudepreventie gericht. Ik kan me voorstellen dat je toestaat dat je naast je bijstandsuitkering 20% bijverdient en dat niet helemaal weg belast.

De bijstand is natuurlijk helemaal verbureaucratiseerd en op fraudepreventie gericht

Dat geeft misschien weer een kans om werk te vinden. Je ziet ook de pleidooien voor een basisinkomen terugkomen. Maar wat in de weg zit, is die totale bureaucratie in verband met fraude. Ik zou zeggen, accepteer nou dat er een paar zijn die de boel belazeren. Sollicitatieplicht is frustrerend als het tot niets leidt. Het is een permanente confrontatie met de ellende van je leven. Nooit een antwoord krijgen! Het is allemaal disciplineren en wantrouwen. We moeten naar een 'trust samenleving'. Een coulanceregeling; dat willen we nu ook gaan doen voor beroepsziekten zoals voor militairen die met giftige verf hebben gewerkt. Die mensen komen anders in een wirwar van medische dossiers terecht.

Door vertrouwen te geven zijn we denk ik ook veel beter in staat om mensen met een uitzichtloze kans op werk naar vrijwilligerswerk te begeleiden en te stimuleren. Nieuwe uitdagingen krijgen en aangesproken worden

op je competenties, daar gaat meer stimulans van uit dan verplicht gesteld worden om zinloze opdrachten uit te voeren.

***Hoe is je eigen loopbaan eigenlijk verlopen?
Wat waren belangrijke momenten en hoe kijk je er op terug?***

Ik heb 11 banen gehad en niet langer dan een jaar of zeven op een post gezeten. Het begrip 'Arbeid' is wel de rode draad in mijn leven. Ook als burgemeester ging ik weer over de arbeidsmarkt in de stad praten. Ik heb eerst verschillende functies bij de vakbeweging vervuld, met als laatste functie voorzitter van de Vervoersbond FNV. Dan een gedeeld voorzitterschap van de PVDA, samen met Felix Rotenberg, gevolgd door het lidmaatschap van de Tweede Kamer. Maar het bestuurlijke werk trok me toch meer dan het kamer-lidmaatschap en zo kwam ik kortgezegd op de burgemeesterspost van Zaanstad terecht. Daarna volgde Tilburg en dan vrij recent nog was ik waarnemend burgemeester van Groningen. Ik heb enkele grote conflicten beleefd, die me diep hebben geraakt, maar als ik daar op terug kijk ben ik er voor mijn gevoel als het ware beter uitgekomen. Gek genoeg hebben mijn broer, mijn zoon en ik rond het 35^e levensjaar allemaal een arbeidsconflict meegemaakt en we zijn er allemaal wel beter uitgekomen. Ervaringsleren is een belangrijk begrip in mijn loopbaan. Met vallen en opstaan leer je een heleboel. In Groningen kon ik veel taken als burgemeester op basis van routine uitvoeren. Dat was op mijn veertigste onmogelijk geweest. Ik heb het idee dat ik pas de volgende baan goed kon doen doordat ik de vorige baan had gedaan.

Kom je uit een familie van conflictmakers?

Nou dat geloof ik niet, maar misschien hebben we wel allemaal iets van het strikt bewaken van je eigen grenzen. Iets onverzettelijks in wat je wel en niet wilt of kunt accepteren. Als bestuurder heb ik de ervaring opgedaan dat het creëren van een goede werksfeer veel belangrijker is dan het hebben van uitputtende kennis of technische vaardigheden. Door een goede werksfeer ontstaat teamwerk en ko-

men er gemakkelijker resultaten. Het is mijn drijfveer geworden om het vooral leuk te hebben met de mensen waar ik mee om ga en belangstelling en aandacht te tonen.

Ben je nog net zo gedreven als op het moment dat je de politiek in ging?

Ja, maar de mate waarin je je eigen levensloop daardoor laat bepalen heeft wel met je leeftijd te maken. Nu moet een nieuwe generatie maar aan de bak. Ik wil wel meedenken en ik zit in allerlei partijcommissies, maar ik wil wel uit de frontlinies blijven.

Je hebt een brede belangstelling, vooral in sport en muziek. Het belang van teamwerk heb je zeker geleerd in het hockey?

Ja, waarschijnlijk wel. Ik ben een liefhebber van teamsporten. Ik vind ze belangrijk en leuk. Ik was actief in de hockey als keeper bij Groninger Studs en later coach bij de dames van MHC HBS in Bloemendaal. Ja, en wat je bij veel sportmensen ziet, dan kom je min of meer vanzelf ook in de bestuurlijke functies van sportorganisaties terecht. En door mijn ervaring als burgemeester stroom je dan ook gemakkelijk door naar koepelorganisaties, denk ik. Ik ben nu nog voorzitter van de Nederlandse IJshockeybond.

In je biografie 'werkend leren' wordt duidelijk dat je gefascineerd bent door Amerika, de muziek, de sport en het leven daar. Je schreef een boek over de relatie leiderschap en blues. Je kent veel details over rock artiesten. Waar komt die fascinatie vandaan en waarom is dat zo belangrijk voor je?

Muziek heeft te maken met je levensloop. Bij de opkomst in de jaren 50 en 60 van de popmuziek ging ik op zoek naar de Roots: de Blues. Deze muziekgeschiedenis is mij blijven fascineren. Ik ben op zoek gegaan in de Mississippi delta en Chicago naar de beelden die bij deze muziek horen. Ik speel zelf een beetje gitaar en die muziek is een rode draad gebleven. In het boek Hoochie Coochie Man doe ik een gedachte experiment met als thema wat de relatie is tussen de blues en leiderschap.